

Štev. 17.

V Ljubljani, dne 1. septembra.

„Naprej zastava Slave!“

1885.

Michail Lérmontov (1814—41).

Mselej, ko se pripravljam, da napišem kaj iz ruske literature, bojim se, da stvar našim bralcem ne bode dosti jasna. Ruski narod, ruska literatura je poseben svet: razumeti ga ni nemogoče, ali lahko ni. Naš hitro živeči vek pa zahteva lahkega razumevanja, in kar ni po našem kopitu, ne zanima nas ali pa sodimo čisto različne odnose po svojem oskem, oskem mikrokosmu ter se vrtimo v njem kakor v začaranem krogu. Res je, Rusi malo poznajo ostalo Slovanstvo, vendar imajo — vedno šireči se krog mož, ki poznajo nas veliko bolj nego mi njih. Ali ni zanimiva resnica, da ima vse nerusko Slovanstvo jako, jako malo — učenjakov, ki morejo reči, da zunaj sposobnosti čitati ruske knjige — tudi to je napredek — imajo še kaj samostalnega znanja in sodbe ter ne ponavljajo samo tega, kar nas uče — Nemci in drugi?

Lérmontov se je rodil 3. oktobra 1814. leta, umrl pa 15. julija 1841. leta. Po materini rani smrti (1817) ga je odgajala babica Arsénjeva, s katero je potoval tudi na Kavkaz, kjer se je v prekrasni naravi probudil njegov pesniški talent. Komaj mu je petnajst let, in um in domišljija sta mu že jako razvita, pesmi pa zvočne, lahke. Poje pa pod silnim

uplivom angleškega velikana — romantika Byrona: povsod vidimo silnega človeka, ki išče svobode in dela, išče in obupuje, ker ne more svobodno živeti in delati.

Vojaško šolo je dovršil Lérmontov v Petrogradu, kjer je živel, dokler ga niso pregnali na Kavkaz za prekrasno pesem na Puškinovo smrt. Čez jedno leto pa se je smel vrniti v Petrograd, kjer je živel kot znamenit pesnik, dokler ni moral (l. 1840.) iti spet na Kavkaz zaradi dvoboja s sinom francoskega poslanca, Barantom, in ravno v dvoboju je pal na Kavkazu (l. 1841.), ker je bil razžalil tovarša s svojo ostro satiro. Zarad svoje

zbadljivosti in žolčnosti je imel že prej mnogo neprijetnosti: njegova iskrena, poštena duša ni mogla prenašati licemerstva in laži, s katero jadramo na morji življenja.

Njegova dela so verna slika življenja: burna, strastna duša odmeva v liriki, hrepeni po vsem, kar je plemenitega in lepega — in globoko zaničuje vse nisko, podlo. Posebno lepo poje o Kavkazu in njegovi svobodi: surova ali veličastna priroda vabi ga z nepremagljivo silo. Prekrasne slike se mu lijo iz duše s tako čarobno silo in miloto, da pesnik dosega tu najboljše pesnike celega sveta.

V marsičem je podoben Puškinu, ne-

Michail Lérmontov.

adovoljnost in borba z življenjem pa ga odločno ločita od njega: idejal mu je napredek.

Prvo večje delo je „Démon (1829—34)“. Zavržen angelj beži* cela stoletja po svetu in seje — zlo. Na Kavkazu vidi lepo Tamaro, ljubi jo in zopet „umeje svetost ljubezni, dobrega in lepote“. Pripravljen se je pomiriti z Bogom, moliti — in verovati v dobro. Ali Tamara se ga boji in njegov poljub jo ubija in ž njo ugaša tudi Demonu žarek sreče: on je spet sam „brez nadeje in ljubezni“. — Pesnik nam hoče pokazati moč ljubezni, in četudi je v pesmi marsikaj nezrelega, veje v nji vendar tolika sila in svežost v mislih o ljubezni in sreči, v opisih Kavkaza, da jasno vidimo pesnikovo ponosno seznavanje svoje mlade pesniške sile, s katero nas očaruje.

Pesnik nam je dalje posebno lepo pokazal svoj odnošaj k ženstvu v prekrasni pesmi „Ребенку“ (detetu) iz 1840. leta. Gledajoč dete, spominja se svoje mladosti, saj je podobno njej, podoba katere hrani tako verno v

svojem srci. Poljublja dete, preliwa gorke solze in prosi, da jej ne pove ničesar, da je ne vznemiri ali razsrdi:

Le meni vse povej. Ko je v večerni čas
Nagnila se s teboj pobožno pred „obraz“,
Molitvico ti detsko je tedaj šep'tala,
Ter v znak je križa prste tvoje ti stiskala,
In si imena znancev pa rodbinska vsa
Govoril ti za njo: povej, ni li ona
Še za nekóga tu moliti te učila?
Mogoče, da je blede ona govorila
Imé, katero si sedaj pozabil ti.
Ne pomni ga! Pustó se ime le glasi.
Daj Bog, da bi ime za té ostalo tajno,
Če pa kedaj, kakór si bodi in slučajno
Izvedel bi ime — detinjstva lepe dni
Ti pomni, dete, in nikar ga ne kolni.

Sem spada na pr. še (med mnogimi drugimi): Dogovor (1841). Črteč obrekovanje ljudi, ki ne odobravajo „nerazumljive zveze med njim in drago“, pesnik ponosno veli:

Pa jaz nikoli pred maliki svéta
Ne klanjam svojih ti kolén,
Ko ti, ne vidim v njem predmeta
Ni zlobe ni ljubezni zven.

(Dalje prih.)

Velegrajska kuga.

Zložil Simon Gregorčič.

Kakó neizmerno skrbite za nás,
Kot mamke za drobne dojénce:
Pozábiti nečém pač večni vam čas
Te srčne skrbí za Slovence.

Pod ramo vodilni nam dévate pás,
Da ravne učite nas hôje;
Da vzrastel po vaši bi volji nam stás,
Nas vežete v ózke povôje.

Naš jezik „otrôčji je in nebogát“,
Zamenjati z vašim ga treba;
Mi kruha prevêč bi si vzeli nakrát,
Vi torej nam režete hleba.

Ko zvêčer najprvi zagrínja se mrák,
Nas naglo v zibelko podíte;
Ko višje nevolje zazná se oblák,
Nas krížati čélo učite.

Potók za vasjó je neskončno globòk,
Oh, voda — do člena na pétí;
Zató tja ne sme vaš prísrčni otròk, —
Da vtone . . . ste v groznem trepeti.

Če kréniti hčemo k sosedom korák,
Pregledate skrbno vse pote,
Kotíček skrbljivo preiščete vsák,
Branêč nas nesreče in zmote.

In ko smo želeli na Velegrád,
(Kdo vašo popíše zaslugo!)
Tja smeli mi nismo z domačih livád,
Ker tam zasledili ste — kugo!

Brezkončno vi res skrbite za nás,
Skrb vašo Bog večni vam pláti;
A čujte, gospóda, kaj pravim vam jaz:
Za nás se ní treba vam bati!

Odrasli smo, ni nam več treba pasóv,
Za druge shraníte povoje;
Jeziku ni treba več tujih glasóv,
Najlepše nam teče — po svoje!

Kar tiče se kuge imate pá práv;
Okróg in okróg Velegrada
Res zrak je nečist in brezmejno nezdráv,
Tam kuga morilna vlada.

Ta kuga nevarna pa vam je, ne nam,
Krivicam je vašim strašanska,
Kakó je imé ji? naznanim ga vám:
Ta mor je — vzajemnost slovánska!

A nas se ta mor je že davno prijel,
In vendar še srečno živímo;
Kdor ima to kugo, je zdráv in vesel,
Le več si te kuge želímo.

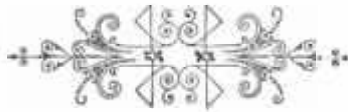
Zaprli na Velegrad ste nam pot,
A v Prago ga niste zaprli;
Zató pa iz zemelj slovenskih povsód
Sem v Prago smo zláto pridrlí.

Tu v Čehih te „kuge“ je silni izvòr,
Tu njeno je pravo središče;
Vzajemnost slovanska, ki vam se zdi mòr,
Tu stalno imá bivalíšče.

Te „kuge“ napíti se hčemo takó,
Da duh in teló nam prošíne;
In kedar prošíne nam duh in teló,
Se vrátimo do domovíne.

Po domu jo šríli bomo vselej,
Da ves bo naš národ „okužen“;
In „kužiti“ ga ne prenehámo práj,
Da v duhu s Slovani bo združen!

To predivno pesem je govoril gospod Simon Gregorčič v „Městanski Besedi“ dne 20. avgusta, to je ravno zadnji oficijalni slavnostni večer, ko smo se poslavljali od svojih dragih severnih bratov. Zložil jo je v Pragi. Vsak verz je tako jako razunel vse občinstvo, da ploskanju in odobravanju ni bilo ne konca ne kraja, in ko je pesnik dogovoril pesem, šel je vsak k njemu ter se mu udano poklonil. Vsa ovacija priča, koliko je priljubljen naš pesnik v Čehih. Naj samo mimogrede omenimo, da nas je praški župan g. dr. Černý, ko smo se mu poklonili v starodavni mestni zbornici, najprvo povprašal po S. Gregorčiči. — Pesem izide tudi v češkem in hrvaškem prevodu. Opomnja uredništva.

Janez Solnce.

Zgodovinska novela. — Spisal dr. Ivan Tavčar.

(Dalje.)

Bil je kruljavi radovednež res naš znanec Kljukec. V tistem času je bil pa imenitni potepuh pričel rokovnjaško svojo obrtnost, s katero si je pozneje pridobil žalostno slavo in ž njo precejšen prostor v pravljicah slovenskega našega naroda.

Ko je bil ukrotil jezičnega Plavca, gugal se je dalje po cesti ter neprestano opazoval z zvitim očesom gledalce nad njo. Dospevši do Solнца in mlade njegove soproge, krenil jo je s ceste ter sedel v zeleno travo.

„Tu se bo dalo gledati po volji božji!“ dejal je zadovoljno.

„Nikar mi ne zamerite, gospod!“ s temi besedami se je obrnil k vitezu, ki je nekako strme opazoval svojega soseda. „Prišel sem iz dalje in sedaj me noge bole kakor konja, ki je Hrvatú nosil tovor čez Gorjance! Moral sem na zeleno travo, da se malo odpočijem, ker človek ni iz železa! Gotovo ni iz železa, oј preljubi moj Jezus!“

„Od kod pa si?“ vprašal je Janez Solnce.

„Ne verujem, da bi poznali kraj, če vam ga prav imenujem. Iz Davč sem, daleč tam zadaj za loško graščino, kjer ni družega kot gozd in skala! Gozd in skala, oј ti preljuba moja devica Marija!“

„To je pobožen mož,“ izpregovorila je Ana Rozina k svojemu soprogu. „Morda nama ga Bog pošilja, da mu izkaževa kako dobroto, sebi v zasluženje! Vprašajte ga, kaj hoče v Ljubljani!“

„Kaj hočeš v mestu?“ vpraša Solnce, pokoren želji svoje ženice.

„Vidite, preljubi moj gospod, to je pa tako le!“ Kljukec je nabral svoj obraz v udane in pobožne gube ter zasukal lisjaško svoje oko proti nebu, prav kakor kak pobožni menih, ki noč in dan premoli ter pretepa svoje telo. „Lansko jesen so pri nas v naših gozdovih lesniki in drobnice prav močno obrodile. In polhov je bilo kakor kobilic po vaših zelenih poljih okrog Ljub-

ljane. Da nam ta živad ni požrla vsega, morali smo lesnike in drobnice še prej otresti, nego je sad dozorel!“

„Moj Bog, ali tisto jeste potem?“ vprašala je Ana Rozina sočutno. Pobožni tujec je bil v hipu očaral njeno srce in to toliko bolj, ker se mu je časih izpod plašča prikazovalo debelo čislo, ki je jasno pričevalo o veliki gorečnosti svojega lastnika.

„Seveda jemo lesnike in drobnice, samo če jih le imamo in če nam jih polhi poprej ne snedo! Tako je, preljuba moja gospa!“ odgovoril je Kljukec licemerski.

„Kako je bilo lansko leto?“

„Lansko leto so bile drobnice — kakor sem že dejal — zelo polne in veje so se lomile. A tudi polhov je bilo kot bučel na satji! Morali smo zgodaj tresti, sicer so nam vse pojeli in pobrali. Zlezel sem na drobnico, ki rase ravno nad Tomaževčevim breznom, ki je tako globoko, da bi se skril šenklaški zvonik v njem. Že sem pričel obirati veje, kar se je zalomilo pod menoj, da sem se s hruščem zavrtel z drevesa v prepad. Že sem mislil, da mi je preljubi naš gospod poslal zadnjo, prebritko uro, in že sem mislil, da se bom sedaj pa sedaj razbil po pečevji! V duhu sem vzdihnil: oј presveta Marija dobrega sveta, če mi pomagaš, romal bom k tebi, k očetom jezujitom v Ljubljano, kjer imaš ti dobrodejno svojo kapelico. In vidite, mati dobrega sveta me je slišala in mi je pritekla na pomoč. Pri zadnji veji sem se ujel, ravno nad črnim breznom! Tako je bilo, oј presladki moj Jezus!“

„Recite mu, dragi gospod, da naj pri nas ostane! Prinesel bode v hišo božjega blagoslova!“ izpregovorila je Ana Rozina, ki je licercu vse verovala meneč, da ima s pravim svetnikom opraviti.

Letos v jeseni sem napravil torej peko ter spekel dva velika hleba ovsenjaka. V bisago pa sem si nabasal suhega sadja ter se napotil na božjo pot k očetom jezujitom v Ljubljano, da počastim svojo rešiteljico, mater

predobrega sveta. Hleb in sadje pa sem že použil, in sedaj moram lakoto trpeti. A rad jo trpim, samo da sem smel moliti ter klečati na nagih kolenih v kapelici očetov jezuitov, kjer se je že zgodilo toliko svetih čudežev! Oj presladka mati božja, kako ti vender milostivo skrbiš za nas pregrešne svoje otroke!“

„Spi lahko v sobici pri vratih,“ šepnila je Ana Rozina, „in jedel bo pri deklah v kuhinji. Molil bo za nas!“

Zopet je hotel naš kruljavi poštenjak kaj pobožnega odgovoriti, kar zapoje trombe glas in se začuje turškega bobna hripavo šumenje. Okrog hriba se je zavila po beli cesti hrvaška konjica ter počasi prihajala bliže.

Na čelu je jezdila generalova telesna straža: z večine samo plemiči iz Karlovca. Bili so orjaških postav ter napravljali bliščeč utis. Zapovedaval jim je junak Krištof Simonović, o katerem so si gledalci po bregu pripovedovali, da je tako močan, da zvije konjsko podkev in srebrnjak med prsti.

Na velikem žrebci sedeč je bil Simonović krasen jezdec, in v obče je bil po godu ženskam ob cesti, ki so si ga jedna drugi kazale ter na videz povešale pogled pred bistrim njegovim pogledom. Načelnik telesne straže je takoj opazil, da vzbuja pozornost. Zategadelj je pričel mučiti svojega konja, da se mu je moral sedaj vspenjati, sedaj zopet skokoma dirjati. Bil je odličen jezdec in z močno svojo roko je krotil žrebca, da mu je služil kakor jagnje. Strmeče občinstvo je glasno hvalilo junaka in njegovega konja. Moškim je bil všeč zadnji, ženskam pa prvi, prav tako kakor bi se še dandanes zgodilo, če bi prihajala konjica po dolenski cesti v belo Ljubljano.

Nastalo pa je splošno naudušenje, ko je Simonović razkazaval različne vratolomne spretnosti pri jezdenji. Med največjim dirjanjem je skočil na primero iz sedla na zemljo ter zopet bliskoma v sedlo nazaj. Tudi stojé je jezdil ter pri tem dolgo svojo sulico sukal v roki, da je bilo grozno gledati. Če povemo, da si je junak Simonović na mah pridobil srca vseh gledalcev in da se je še nekaj tednov pozneje po vseh ljubljanskih pivnicah, črevljarnicah in šivalnicah govorilo samo o tem, kako da je Deli-Simonović v mesto jezdaril, povemo nekaj, kar je naravno in samo ob sebi umljivo. Za ljubljansko mesto je postal važna in imenitna oseba, in je imel priliko požeti obilo ženske ljubezni, tako da je bilo rosno marsikatero žensko oko, ko je zapuščal za mesec dni zopet belo mesto. Moški spol je sicer trdil, da je junak Simonović prečrne kože in da bi sicer pač ne zaslužil tolike pozornosti, da ni ravno tak velikan v jezdarjenja umetnosti. Ljubljanska dekleta pa so bila drugega mnenja, ki se je še le potem prav močno omajalo, ko se je pozneje po poti iz Karlovca zvedelo, da ima Deli-Simonović v zeleni granici ženko in deco. Naravno je, da je od tedaj v hipu ugasnil spomin na našega junaka po mestu!

Za telesno stražo, katero je tako spretno vodil Krištof Simonović, prikazal se je general Herbart s Turjaka. Nosil je železni oklop in na glavi čelado, dasi je solnce vroče pripekalo. Pred njim pa se je nosil prapor, kateri sta spremljala trobentača ter sedaj pa sedaj nastavljala dolge trombe k ustom, da so se začuli tisti zavlečeni glasovi, ki se še dandanes čujejo tu in tam po slovenskih pašnikih.

(Dalje prihodnjič.)

Iz sazavskih letopisov.

Zgodovinski roman. — Češki spisal Václav Beneš Třebizský, poslovenil —l—r.

(Dalje.)

Ljudje sicer zopet hodijo v cerkev, ali zjutraj in zvečer še dosle molijo na trebiških potih. Pravijo, da Dobrovitova duša leta okolo topolov pri dvoru, da toži in da vso svojo krv proklinja. Pri zvoniku je še vedno v snegu rdeča človeška kri. In kaj še le v pogoreli duplji? Tam je še le po noči direndaj. Tam je videti zmiraj polno stopinj. Zbirajo se baje tam nad kupom razgrebene gline besi in se pogovarjajo, kako škodovati krščanskemu ljudstvu. Povsod se govori le o tem. Radoš se zaklinja, da je tam včasih videti, kakor bi jama začela znova goreti.“

„Slabe novine mi pripoveduješ od tam, kjer poslušajo duhovnike samo na videz! — Ali naj bo, ako to sami tako hočejo. Zato naj se pa ne srdé nad nami, da ni več tako okoli Sazave, temveč da tukaj široko na okoli ljudje hodijo v cerkev, molijo goreče, radi vidijo menihe slovanske in jih zovejo k sebi. Ako gre kdo v vas, usuje se okoli njega cela vas kakor otroci okoli očeta. In zato so nam nevoščljivi, ker si sami ne morejo pridobiti take ljubezni med narodom!“

Nekdo je potrkal na vrata.

Vratar je ustal in šel odpirat.

Ko je zjutraj zgodaj odhajal posel iz Hořeševic, klečal je zopet Pomnén pod križem in molil, da bi bila Běluška z Libějem srečna, da bi ju Bog blagoslovil in jima podelil vsega dobrega. Želel ji je to iz vsega srca.

„Vidiš, Běluška, vidiš! Tako je tvoje srce. Pred nekoliko dnevi si trdila, da bi brez njega ne mogla živeti in čez malo ga zoveš na svatbo. Veseli me, res me veseli, da si tako hitro pozabila. Ali kako dolgo, Běluška? — Ne podaješ li sedaj roke Liběju, da bi kljubovala meni? Ne želim ti, da bi se tega koraka morala kedaj kesati. Táko kesanje traje mnogokrat celo življenje.“

Mladi menih utihne, upre si glavo v roko in posluša, kako zunaj buči veter po brdih in kako temno šumi pod oknom Sazava.

L u m i n .

XI.

Zarota dozoreva.

Brate, oba imamo že,“ dejal je nekega dne Kanan, ustopivši v Demetrovo sobo. „Ko bi bil v onem trenutku dobil opata, ne bil bi tega ni njemu privoščil, tako je bil razjarjen. Videti bi ga bil moral, kako je pesti stiskal in kako je zmedeno zrl na me. Še celo sam sem se ga bil ustrašil.“

„Le da ne zabredeš ž njim predaleč v zvezo,“ opomni Demeter.

„Saj svoje ljudi poznajem. Krušino sem zadosti izkusil in na tega dečka, ko sem mu povedal, kakor bi bil vrele vode ulil. Obeh smo gotovi, brate, in skoro bode konec Božetěchovega opatovanja na Sazavi.“

„Misliš li, da bodo drugi bratje s tem zadovoljni?“

„Morali bodo biti zadovoljni; ako pa ne bodo, odprem jim za opatom „porto“ na stežaje. Le da bi se vladika skoro vrnil, ali že posvečen. Tega res že ne morem dočakati.“

„To mi pa vender ne gre v glavo, čemu ti Břevnovski za nas tako skrbe?“ opomni Demeter.

„Ako bodeš vedno le dvojil, polože te v kapuci v grob in brez opatske palice. Ne veš li, da je njihov opat nadzornik našega samostana in zato mora skrbeti za Božetěchovo opatovanje? Kaj ti je do tega, da smo jim tako na sreci? Ali misliš morebiti, da nas hočejo porabiti le za svoje orodje, da bi se tukaj nekje mogli sami naseliti? — Prevelik nezaupnež si. Tudi ko bi sem prišli, godilo bi se nam mnogo bolje.“

„Tako, tako, Kanan! Čudne reči ti rojé po glavi. Jednega se hočeš iznebiti in deset hujših nad nas in nad sebe priklicati.“

„Upokoji se, brate! — Saj te postavijo na Sazavi za opata. In za tvojega opatovanja nikakor ne zaide slava sazavskega samostana. Mi ti bomo zvesti in zanesljivi tovarši.“

„Bolehen, star človek sem.“

„Ali zato kakor zlato v ognji skušen!“

„Preveč se mi laskaš.“

„Golo resnico govorim.“

„Malone ti moram verjeti.“

„Břevnovski ti popolnoma zaupajo.“

„Saj jim pa tudi ne ostanem dolžnik.“

Govor obeh bratov se je razvil čim dalje tem smejeje.

* * *

Nad sazavskim samostanom je minol dan za dnevom, ali miru v dolino ni prinesel nobeden.

Tukajšnji samostan slaven po Češki in vsem ljudem častitljiv, kamorkoli je segla o slovanskih menihih vest, postal je od nekaj časa sem ognjišče prepira, kateri je slovanski liturgiji izkopal v naši zemlji grob na veke.

Opat od začetka ni ničesar opazil, niti se ni domislil, da bi bratje sami v dedščini svetega Prokopa izpodrivali mir. Še le, ko se je vrnil od pogreba kralja Vratislava, svojega dobrotnika in izbornega zavetnika, opazil je v svojo žalost, da hudobni črv čim dalje tem očitneje razjeda poslednjo vejo, ki je ostala od drevesa, ki sta ga v zrahljana tla naših dežel usadila svetnika solunska, — in da bi nekateri raji imeli, ko bi ostal na Laškem ali se odrekel časti opatski. Ali do sedaj še mislil ni, da tako skoro izkusi, kako resnična je bila njegova sumnja.

V dvoru pod samostanom, katerega zidove so oplakovali valovi Sazave, kedar so se privarili silneje iz bližnjih skal, tudi ni bilo kakor za minolih let.

Od onega dne, ko je Krušina priletel iz samostana in preblodil celi dan po gozdu in ko ga je Dobravka s starejšo hčerjo do mraka iskala, zdelo se je, da se je nad slamnatō streho usedel mrak nesreče in da se od daleč k leseni ograji tukajšnjega dvora plazi senca Morane.

Takrat se je vrnil Krušina še le o polunoči. Sedel je za veliko hrastovo mizo, ne izpregovorivši niti besede, in si podprl glavo z obema rokama. Prišel je brez čepice; lasje na glavi so se zdeli, kakor da bi se bili gibali. Včasih je prišel izpod irhaste jope silen vzdih. Ni čudo! Begal je po gozdih, kakor da bi bil izgubil pamet.

„Mož, mož! — Ne mene, ali teh le nedoraslih, ki leže tu na zemlji, se spomni. Jokam, kar ste zaspali ubogi reviči.“

„Niti sam ne vem, kaj se godi z menoj,“ izpregovori kmet še le čez precej dolgo časa; ali njegov obraz je bil nenavadno razdražen, dasi tudi si je na vso moč prizadeval skriti nemir, ki je vladal v razburjenih prsih.

„Moli za me, žena, Boga, da bi čuval nad mojimi koraki! — Čudnim dnevom se bližamo. — Mili moji otroci!“

Krušina si pokrije obraz z obema rokama. Za četrta leta je postal ves drugi človek. Ni bil že več oni zgovorni dobrosrčni kmet, ki pove rad svojemu tovaršu stiske in radosti, ne oni zadovoljni oče, kateremu se oko pri pogledu na dobre otroke jasni in kateremu se v duši, če tudi uščavani, naseli vselej mir in pokoj. Z ženo je govoril malokedaj; Radke še pogledal ni, in ako jo je pogledal, vzplamtelo je jeze vselej njegovo oko.

Samostana in samostanske družine se je ogibal, kolikor je mogel. Dve nedelji že ni prekoračil cerkvene praga.

Res da se je usedel na to streho grozeč mrak, zakrivajoč v sebi dni polne žalosti, in istinito se je plazila k leseni ograji tukajšnjega dvora senca Morane.

XII.

Knez Konrad.

Ča tem se je že vrnil vladika iz Italije.

V Mantovi je sicer od cesarja prejel palico in prstan; ali mogunški nadvladika ga ni hotel posvetiti, ker so se Čehi s kraljem Henrikom potezali za papeža Klementa.

Takrat ste si prisvajali pravico ključev sv. Petra dve glavi: Urban in Klement III.

Brnski Konrad tudi ni dolgo pustil prestola Přemislincev osirotelega. Brez odloga se napoti iz Moravske v Prago, kjer so ga Čehi sprejeli z odprtim naročjem.

„Cenim te sicer, vladika, ali Božetěcha cenim tudi. Ako je bil kriv in ako je ščuval kedaj mojega brata proti meni, odpusti mu Bog, kakor sem mu odpustil jaz. Nočem začetka svojega vladanja omadeževati s preganjanjem onih, ki so bili verni svetniki mojega umrlega brata.“

Tako je odgovoril novoizvoljeni knez, ko mu je Kosmas prigovarjal, da bi upornega opata iz Sazave z drugim nadomestil.

„Saj me pa tudi zato noče posvetiti mogunški, ker pri nas slovanščino trpimo.“

„In je li uzroka, zarad katerega bi mu mogel vzeti opatovsko palico?“

„Teh je mnogo, jasni vojvoda! Ako jih hočeš zvedeti, povedale ti jih bodo očitne priče toliko, da te bode mrzelo. Komaj so že pričakovali mojega prihoda!“

„To bode sama laž. Kar sem le kedaj slišal o Božetěchu, bile so pohvalne reči. Proti njemu se ne bom poprijel ničesar.“

Vojvoda se obrne nevoljno; stari vladika pa si pogladi bele brke in pravi:

„Tedaj bodem pa moral proti njemu svoja prava rabiti sam; drugače ne ućakam posvećenja.“

Vladika Kosmas je bil sicer dober človek; ali kar so mu nagovorili ti, ki so bili njegovi osebi najbližji, temu je verjel. In da ni bil slovanskemu opatu naklonjen, vidi se že iz tega, na kakšno pokoro ga je obsodil za neznamen prestopek.

„Veruj mi; nočem omadeževati začetka svojega vladanja s preganjanjem pokojnikovih ljubljencev. Nikdar ni to v korist deželi. Ako izprevidim, da Božetěch ni vreden opatske palice, poskrbim že za to, da jo dobi drugi; ali popred se moram sam prepričati. Pritrditi mi moraš, in če ne pritrdiš, bodeš moral biti zadovoljen z mojim sklepom.“

„Dobri Bog! — Tako z menoj kralj Vratislav ni nikdar govoril!“

„Zato pa tem ostreje s tvojim bratom — tvojim prednikom na vladškem prestolu.“

(Dalje prihodnjič.)

P e s e m

o carji Ivánu Vasíljeviči, mladem opríčniku in pogúmnem kupci Kalašnikovu.

Zložil Lermontov. Preložil Josip Kržišnik.

Oh junák si tí, car Ivàn Vasíljevič!
Našo pésen smo tēbi mi zložili,
Tvojemu preljubemu opríčniku,
In pa smélemu kupcù Kalášnikovu;
Mi smo zložili jo na prastari napév,
Mi smo pévali jo pôleg góslí brenk,
In pripovedovali ter priskazovali.
Pravoslavni narod ž njo se téšil je,
A bojárin Matvéj Ramodanóvski
Nam čašo je dál méda penéčega;
A bojárinja njegà belolíčnica
Nam priněsla u sklédi u srébrni
Je platenca novega s svílo šítega.
Tri nočí, tri dní je nas gostíla
In slušála nas — niso naslušáli se.

I.

Ne sijè ti na nébu sólnce rúmeno,
Ne radújejo se sínji obláčki ga:
Nego z véncem okrašèn za mizo sedí,

Sedí grózni car Ivàn Vasíljevič.
A za njím stojé brzi stólniki,
Knézi, plémiči mu naspróti sedé,
Ob stranéh so mu le opríčniki;
I pirúje car u slavo bōžijo,
V zadovoljstvo svoje ter veselíje.

Car smehljáje se povelí tedáj
Vina sládkega zamorskega
V svojo čášo zlató nacedít'
In doněsti ga opríčnikom.
In pijějo, slavé cárja vsi.

Le en sam iz njih, iz opríčnikov,
Drzovít junák, mladec hrabrosmel,
V zlati kúpici si ne móči brk;
V tla očí je tēmne si pověsil on,
Na širóke prsi je on nagnól glavó —
A u prsih mu bilà mísle krepka je.

Kar mi car vzmračí temni svoj obraz
In obrne mi nánj bístri žar očí,

Kakor jástreb ozrè se z višín nebá
Na golóba mládega modrokrilega —
A mladič junák ne dvignè očí.

— Kar ob zémľjo car bútnè s pálico
In globóko on tla mi hrástova
Sè želéznim probijè okónčnikom. —
A ne strese ni tù se mladič junák.
— Kar poréče car zlo besédo mu:
I zavé se tedaj dobri mládec naš.

Hej ti, véрни slúga naš, Kiribéjevič,
Ka si mísel zatajíl nam brezbožno li?
Ali slávo nášo ti zavídaš nam?
Ali slúžba ti je častna že omrzéla?
Kedar vshája mésec, zvézde radújo se —
Da svetléj se mogó šetat po nébu;
A katera v oblaček skrije se —
Ta na zémľjo strmoglavi se . . .
Neprištójno ti je rès, Kiribéjevič,
Da se cárska rádosť gnúsi ti;
A iz róda si ti Skurátovih
Od obíteli vzrejèn Maljútime! . . .“

Odgovárja tak Kiribéjevič,
Carju grôznemu v pás klanjáje se:
— Gosudár ti naš, Ivàn Vasiljevič!
Ne oštévaj rôba nedostójnega:
Vino ne zaljè srca vróčega,
Mísel črna se ne olajša ž njim.
Toda razjézil sem te, volja cárska ti!
Zapovój kaznit', glavo sékati:
Zlo teží sedàj moja pleča víteška
In do síre zemljé sama priklanja se.

In poréče mu car Ivàn Vasiljevič:
A zakáj li je tēbi, mládeu, tugovat'?
Se li ogútil je tvoj srebrotkani plašč?
Razmečkála se kápa li sobólova?
Ni blagájna li tvoja potrošila se?
Ni se skrhala sáblja zakaljena li?
Al' podkóvan slabó konj ohrómel je?
Al' na tlà te podrl je na bóji s pestmí,
Na Moskvi reki sin li trgovski?“

Odgovárja tak Kiribéjevič,
Pomajávši z glavó lepo kódrasto:

„Ni poródil té roké čarodéjne mi še
Níti plémiški stan níti ne trgovski!
I moj stépní konjč hódí rádosťno;
Kakor sólnece blestí ôstra sábljica;
A na prázníčni dán, s tvojo mílostjo,
Jaz ne slábše od drugih sem odíčen. —
Nego sédem, pojáham na čílem kónji jaz
Za Moskvo rekó se pošétati,
Ter prepášem s pásom se svílením,
Pomeknēm na uhó kapo baržúnasto,
S črnim sóbolom vso obróbljeno —
Poleg vrat stojé pošévnatih
Krasne déklice ter mladéníči
In zabávajo se, zroč, ter šepéčejo si;

Samo čna ne zrè, ne zabáva se,
Sè nalíčjem pisaním zakrívá se

V sveti Rúsiji, naši mámici
Ni dobíti ni nájti take déklice:
Hódi láhno kakor lobódinja,
Dé besédo — kot bi slavec pél.
Gorí lice lepórdéče jej,
Kakor zór na nébu bóžijem;
Vlási rúsi jej, zlatolíki jej,
V svétle tráke jej zapletēni so,
Pléča díčijo ter ovíjajo,
Bele prsi jej poljubljajo.
Porodíla v ródbini se je tégovski,
A nazíva se Aléna Dmítrevna.

— Ko uglédam jo jaz, nisem sam ni svoj:
Moje sílne roke mi klónejo,
A očí bistré pomračíjo se.
Tožno zlò mi je, pravoslavni car,
Koprnet' na svétu sámemu.
Omrzéli mi leki kónji so,
Omrzéle opráve srebrotkane,
I blagájnice zlate ni mi mar.
S kom blagájno svojó naj sedàj delím?
I pokažem komú svojo hrábrost naj?
I pred kom naj z oprávo ponášam se? . .
Car, dovóli mi v stépe povólške it'
Na živénje svóobodno, na kozákovsko.
Položím jaz tam smélo svojo glávico
I na kôpje nagnēm basurmánsko jo;
I mej sóboj razdelé zli Tatárije
Kónja dôbrega, ôstro sábljico —
In pa bojno sêdelce čerkesko mi.
Tam izkljúje kánja zla očí sólzne mi,
A kostí osámljene dež izmíje mi,
I moj bédni prah nepokópani —
Na četíri stráne mi razvéje se . .

I smejé se, dé Ivàn Vasiljevič:
„Nu, moj véрни mladič! tvoji žalosti,
Tvoji jaz bédí poizkúsim pomáhati.
Na, moj prstan vzemí z drágimi kámení,
In pa bíserno vzémí ovrátnico.
Prej se umni poklóni snubačící
In daróv pošlji dragocénostnih
Ljubljéní Aléni Dmítrevni:
Bódeš príjál li — svádbo praznúj nam,
Ne godíš li jej — ne razjezi se.“

— Oh junak si tí, car Ivàn Vasiljevič?
Goljufál te je tvoj lokávi rób,
Ni razkríl ti on práve ístine,
I povédal ti ni, da ta déklica
V cérkvi bóžiji poročēna je,
Poročēna je z mladím tégovcem
Po zakónu nášem, po kristijánskem že.
Déca, popevájte — góslí ubirájte!
Déca, oj le pijte — zgódbo to pojímíte,
I potéšite dôbrega bojárina
I bojárinjo njega belolíčnico!

Skladbe, zložil F. S. Vilhar.

Presodila Lucila Podgornikova.

(Konec.)

Vilhar je odbral napevom med drugimi čudovito lepe pesmi, pa ne vselej dobrih tekstov; in morebiti zaradi tega nimajo pogostoma njegovi napevi dovoljčnosti v izrazu. Večkrat so namreč njegove spremljevalne figure tako rekoč brez barve in vsakdanje. Take pesmi, kakor sem jih tu pa tam našla pri njem, utegnil bi jednako dobro zložiti tudi diletant. Za ilustracijo to le: V drugem zvezku so med devetimi samospevi štirje, katerih temati imajo naslednje točke občne: 1.) takt: $\frac{3}{4}$; 2.) ritem: ; 3.) toni: v dur (izvzemši jednega); 4.) tempo: andante; 5.) spremljevanje: akordi v osminah na desni, preprosti bas na levi. Temati so si tedaj popolnoma jednaki, samo da so intervali v posameznih napevih različno razrejeni. (Ti spevi so: „O ti dušo!“, „Sreču“, „Oj, vi magle!“, „Turobnica.“) Seveda je to napaka skladateljeva, da ni naobrazil različnejše svojih melodij. Kajti še celo je utis na pr. v prvih dveh napevih tako podoben, da bi ju človek lahko zamenjal. In pesmi kot teksti? Prva želi vsega dobrega dragi duši; druga izraža, da domovine ne more nič nadomestiti, naj si bo v tujini še tako dobro. Nobena, zlasti pa druga ni nikakor pripravna za glasbeno skladbo, ker nimati nobene barve. Nekoliko boljši je že tekst pesmi: „Oj, vi magle!“, namreč bolj hrepeneč in tekst „Turobnica“ dopušča glasbeno barvo globoke otožnosti.

Prav očividni vzgled za glasbeno nerabljen tekst daje tudi prelepa pesem Preradovičeva: „Mrtva ljubav“. Pesnik premišljuje, kam bi pokopal svojo mrtvo ljubav: v srci bi ne našla pokoja, kateri mu je sama pobrala; iz zemlje bi se povrnila kot drago kamenje, iz morja pa kot biser, tako da ji nahaja pesnik končno mesto jedino na nebu, od koder naj bi mu svetila. Katero pomočko za Boga naj uporablja skladatelj, da bi z glasovi izrazil take podobe? To so za bralca prehrapne misli, ne pa razpoloženja; glasba pa nima za refleksije absolutno nikakih izrazil.

Skladatelj je sicer napisal ravno nad ta tekst jeden svojih najboljših napevov; ali hvala za to gre jedino njemu, ne pa pesmi kot tekstu. V glasbi ugaja lep, vzgleden napev in tekoči razvoj brez pretrgavanja ali krpanja pevcu in poslušalcu jednakomerno. Sicer pa bi se bil iz navedenih vzrokov prilegal vsak čustven in vzleten tekst bolje nego podstavljeni.

Kolikor bolj pa se bode skladatelj oziral po tekstih točne barve, toliko bolj ga bode sililo, melodije *krempko izobrazevati* in tedaj ustvarjati značajne glasbene slike. Če je njegova nadarjenost dovolj krepka, utegne si izobraziti celo svoj zlog, in samo tako se odtegne šablioni, za kakeršno je tudi šušmar sposoben.

Prej imenovana „Turobnica“ daje priliko, da pojasnimo drug slučaj, in to je, da je skladatelj ustvaril iz karakterističnega motiva zalit komad, ne da bi bil tekst tega kriv. Prvi štirje takti in jako izraziti uvod na klavirji k „Turobnici“ so presrečna glasbena iznajdba,

iz katerih bi bil mogel skladatelj ustvariti pravo dragotino. Temat ima nad vse karakteristično zvočno barvo po sekundi c-dis, katera doni trpko ušesu in utisne motivu takoj izraz britke, globoke boleti. Ta utis povečuje niski glas (bariton ali alt), za kateri je zložena pesem, potem mračna harmonizacija in jednozvočno spremljevanje brez ritmiške premene. To malo število taktov pridobi takoj poslušalca in vzbudi v njem slutvo somornih utisov, ki jih pričakuje od nadaljnje izvršbe pesmi. Proti temu glavnemu značaju se sicer pesem ne zagrešuje nikoder; ali nekaj drugega preseneti poslušalca. Potem ko smo slišali namreč trikrat zaporedoma oni tematski motiv v A-mol (4. člen vodi potem dalje), prihaja nekako kot zadnji stavek na ves ta sprednji stavek ista oblika v D-molu, in imel bi tedaj poslušalec že zadosti one šestkratne neizpremenjene ponovitve ritma:

 itd. Namesto novega elementa slišimo pa kot srednji stavek v C-duru zopet:

 itd., in tu nam že pobegne razpoloženje in pozornost in volja pred tem ritmom, ki nas preganja kakor pošast. Naslednji takti vodijo kot prehod do temata trmasto naprej, samo da je sedaj izginila melodijska izprememba intervalov in se snuje ves motiv od stopinje do stopinje iz jednega samega glasu. Na to prihaja glavni stavek seveda v znanem ritmu, kateri sedaj nepretrgano vlada do konca in poslavlja poslušalca vsega naveličanega.

Kar je v tej pesmi povečano do nepogodne privade, je tudi drugače svojstvenost skladateljeva, katera se dostaje snovanja njegovih melodij. On vzame namreč prepogostoma stavkov člen določenega ritma — kaj rad tak, kakor ga je porabil v „Turobnici“ — in s tem, da ga nepretrgoma navrščuje, osnuje si svoj temat. Potem ko se ta zopet deli v sprednje in zadnje stavke, ki morajo ustrezati drug drugemu, je pa že neizogibno potrebno, da se mnogokrat ponavlja porabljeni motiv. Iz tega pa nastane prej tematsko delo, nego napev žive domišljije, ki ga zahteva pesem. Tudi tam, kjer so stavki sestavljeni iz raznovrstnih členov, naobrazuje on sprednje, srednje in zadnje stavke po istem obrazci; iz tega pa se raja glede na celoto vseh večjih delov zopet isti utis enozvočnosti, kljub melodijskim razlikam v stavkih. (Vzglede na to stran podaje v prvi knjigi pesem „Ukazi“, katera se je drugače vrlo obnesla.)

Ne morem si odreči, da bi ne pokazala na pojezijo te pesmi kot uzor teksta za napev. Kako se podaje na prve tri kitice glasba, katera se vede malodane šaljivo in ljubko, in kako naglo prodre v četrti kitici srčno vskipeče čustvo. Glasba pa ima vse potrebne lastnosti, da izrazi zgrabljivo in očitno tako gibanje in izpreminjanje v človeku. Vilhar je tudi vsej razvrstitvi pesmi popolnoma prav postavil stopnjevanje proti koncu. Samo da ga sili oblika, za katero se je odločil, isto stop-

njevanje postaviti tudi v sredo teksta. On je namreč napev osnoval v obliki, kakeršno kažejo narodni napevi vseh narodov, t. j. napev obseza samo jedno kitico, po kateri se pojo jednako vse druge kitice tekstove. Tekst pa mika tudi do take oblike, da bi napravili od začetka do konca prosto skladbo, kakor jo dovoljuje umetni napev; tako bi korakal napev vstric s tekstom, dokler bi na konci teksta ne krenil do čustvenega vskipenja. Ta opomnja ne očita skladatelju ničesar, ker je v glasbi možno upotrebljevati obe obliki z jednako pravico.

V vsakem pogledu mičen napev je „Ružici“ v I. zvezku; „Nezakonska mati“ pa se strinja primerno z menjajočim izrazom. Tudi ni v teh pesmih prej omenjene privade, snovati melodije.

Važen pomoček za poviševanje izraza, katerega pa Vilhar nikdar ne rabi, je spremljevanje v različnih oblikah. Vilhar porablja v vseh pesmih samo jedno obliko, namreč preprost bas in dopolnjujoče akorde v osminah na desni. In vendar so pokazali moderni skladatelji, pred vsemi Robert Schumann, kako fino je možno izvrševati spremljevanje in kako prikladno podpirajo take tenkote napeve. Kaj bi bile na pr. mlinarske pesmi („Müllerlieder“) Schubertove ali sanjave pesmi Schumannove s spremljevanjem v robato trkajočih akordih namesto glasbenih slik (figur), katere cerljajoč, zibajoč, uobrazujoč ter tako rekoč slikajoč dopolnjujejo skladbeno podobo v vedno novih oblikah?

Kakor se vidi, porabila sem svobodo kritike v to, da sem odbrala samo take komade, ki dajejo očitno govoriti o posebnostih skladateljevih. Druge skladbe, med katerimi so se neke že prikupile, sem prezrla, kakor na pr. „Bojna pjesma“ v II. knjigi, katero so sprejeli Hrvati kot svojo „Marseillaiso“.

Glede na zборе se omejujem in naj opomnim samo, da so med njimi tudi jako lepi poleg jako srednjih; ali zgoraj grajana privada v snovanji melodij ni pri mnogoglasnih spevih toliko usodepolna, kolikor pri jednoglasnem napevu, ker je v zboru možno postaviti glavni motiv v različne glasove, da potakem stopa zdaj bolj v svetlobo, zdaj bolj v senco, in jednozvočnost se tako laže odstrani.

Pač ni potrebno še le poudarjati, da kaže Vilhar pri zborih svojo izurjenost v vodbi glasov. Težave te stopinje je on premagal že zdavnaj, kar je možno povsod videti na prvi pogled.

O učinku zborov ne morem poročati ničesar, ker nisem slišala peti nobenega. Jednako mi je molčati o skladbi „Hrvatska misa“, ker pregled s pomočjo ali brez pomoči klavirja dovoljuje jedino to, da si ogledamo tvorbo oblik, dočim pa samo malo slutimo o učinku žive izvršbe. Pač pa je na mestu, ozreti se z drugega stališča po skladbah, in sicer s stališča njih narodne oprave. Ravno Vilhar kaže na to stran vse hvale vredno prizadevanje, za kar naj bi mu javna kritika s pojašnjevanjem gladila pot. Meni pa so podale njegove skladbe za to priliko zadosti snovi, da sem jih pretresala po splošnih glasbenih zakonih, in pristavljam samo še opomnjo, da Vilharjevim skladbam ni oponašati nemške ne italijanske barve. V pogledu na mnogoterega drugega slovanskega skladatelja pa je že tudi taka negativna sodba pomenljive veljave.

Kot rezultat se kaže po vsem tem, da je Vilharjev talent na več strani plodovit, in je prav, da se poskuša v različnih oblikah. Kdo ve, kateri glasbeni oddelek mu bede najbolje ugajal in v katerem bo ustvarjal najzrelejše plodove. Napake, katere so na dosedanjih skladbah očitne, dokazujejo samo, da njegov talent ni še dozorel, da njegovo mojsterstvo ni še dovršeno; ravno zaradi tega pa tiči v teh napakah skladatelju spodbuda za nadaljnje hrepenenje in delovanje, kritiki pa pravica, da ga sodi z višjim merilom, nego navadne glasbenike.

Obžalovati je, da ni bilo prijatelja, ki bi bil skladatelju odkritosrčno svetoval in pomagal pred izdajo njegovih dveh knjig. Tuje oko zasledi takoj, česar stvarnik dela pogostoma nikakor ne zapazi. In mnogokako napako v obeh zvezkih bi bil spoznal in vedel izbaciti vsakateri navadni učitelj kompozicije. Pa tudi F. S. Kuhač toži še v letošnjem „Viencu“, da skladatelje obkrožujejo prijatelji, kateri se jim prilizujejo v obraz, pa se previdno ogibljejo, da jih ne opozorijo na napake, ampak se jim rajši posmehujejo za hrbtom.

Vsekakor pa imajo Slovenci dovolj razlogov, da Vilharjeve skladbe sprejmejo z vsemi krepostimi in slabostimi ter jih pregledajo natanko; zadosti zanimivega je na njih na dobro, kakor na slabo stran. In če se je pokazala konečno moja razsodba razmerno dolga in stroga, naj to svedoči, da so se mi zdele te skladbe tudi tega vredne!

Hrvaški spomini.

Spisal J. Trdina.

(Dalje.)

bedovat sem hodil prvo leto v gostilno. Tudi v nji sem zapazil marsikako znamenje „nove ere“. Gospodar je naročil gostom svojim namesto zagrebških novin „Ostdeutsche Post“ in „Oesterr. Zeitung“. Za majhno mizico v kotu sta sedela navadno dva odvetnika, ki sta se pomenkovala vedno le po latinski.

Starejši njiju je dejal jednoč togotno svojemu tovarišu: Deus meus, quales iudices nunc advenerunt! Inauditum condemnant. „Sic est, vera loqueris,“ potrdil je za mojo mizo sodniški uradnik Cepulić. Ta Cepulić je spadal med najznamenitejše hrvaške razumnike, rodoljube in narodne poslance, zato moram govoriti o njem nekoliko obšir-

nejše. Porodil se je v primorskem Bakru. Rasti je bil precej visoke, života pa tenkega in subega, sama kost in koža. V ti neznatni podobi je prebival velik, bogat in junaški duh. Ne v šolah, nego s svojim trudom in znojem si je pridobil Cepulić korenito, vsestransko, more se reči, svetovno izobraženje. Znal je mnogo živih jezikov in govoril in pisal jih je gladko in pravilno, kakor da bi se odgajal v njih od detinstva. Ko sva se v gostilnici seznanila, učil se je baš španskega in portugalskega. Vednosti svoje si je utrdil in razširil duševno svoje obzorje z mnogim znanstvenim potovanjem po Italiji, Franciji itd. V bistrem, logičkem mišljenju in dokazovanju ga je dosegel malokdo, prekosil pa ga ni nihče. Njegov razgovor je bil vsikdar zanimljiv, poučen, poln duhovitih opomenj in domišljajev. Še zdaj hvalim naključje, ki me je privelo v njegovo društvo. Z živimi opisi svojega rojstvenega kraja je unel v meni on prvi hrepenenje po morji in primorji in trdni namen, da si moram dobiti stalno službo na Reki.

Razven hrvaških uradnikov in drugih domačinov je obedovalo v naši gostilnici več višjih in nižjih častnikov, ki so bili tuje, z večine nemške narodnosti. Neki stotnik po rodu trd Nemec iz „rajha“ je govoril kaj rad zadirčno in zaničljivo o vseh avstrijskih narodih, seosebno pa se je zaletel jednoč v Hrvate z vso breztaktnostjo in surovostjo, ki je Nemcem menda že prirojena. Imenoval jih je Zigeunerpack, Gauner, Bettelgesindel, njihov jezik pa Schweinsgrunzen, Ohrenquaelerei itd. Tovariši so mu se smijali, nekateri so mu celo pomagali. Tresoč se od jeze dvigne se Cepulić in zagrmí seveda po nemški: „V ime zakona, pristojnosti in omike vam prepovedam take razžaljlive in podle pomenke.“ Gospodje so menda sami uvideli svojo nesramnost. Nobeden se ni usodil ne besedice odgovoriti Cepuliću. Odslej so brzdale vsaj nekoliko svoj jezik, grdih pridevkov niso dajali v pričo nas Hrvatov in krasnemu njihovemu jeziku. O tem prizoru se je govorilo dolgo časa po Varaždinu, zlasti v uradniških družbah. Umirovljeni častniki, med katerimi je bilo nekoliko dobrih Hrvatov, hvalili so na ves glas moško vedenje Cepulićevo, druge ljudi pa je vedno hujska navala germanizma že tako preplašila, da so mu prerokovali britko preganjanje in celo odpust iz službe. Ta krivica ga baš ni zadela, ali prišel je zarad odvažnosti, žarkega domoljuba in nezavisnosti duha v črno knjigo Bahove policije, katero je raztrgala še le solferinska bitva s svojimi nasledki. Naš ravnatelj je bil jedini, ki se ni za Cepulića nič bal. Dejal je: Pa kaj za to, če ga zapodé. Njemu so podarjene z najobilnejšo mero vse sposobnosti za žurnalista prvega reda. Po svojih vednostih dopisuje lahko v novine vsega sveta. Spretno pero ga bode hranilo na svobodi bolje nego ga hrani v službi borna uradniška plača. Muzler je sodil jako razumno. Za Cepulića je bila velika škoda, da ga ni napotila usoda ali svoja volja na prostorno novinarsko polje, za katero je bil ustvarjen. Na njem bi bil dihal prosto kakor tica pod nebom in koristil mnogo svojemu narodu, opisujoč v samostalnih angleških, belgijskih in drugih časnikih neprenosne reve in bolečine južnih Slovanov. Vsekakor bi bil živel srečnejše in najbrž tudi dalje nego v zaduhlem in težkem zraku uradniškega stanu. Po naglem razpadu

Bahove zisteme se je moglo misliti, da bode odlagnilo kakor hrvaškemu narodu tudi njega najzvestejšemu sinu Cepuliću, ali ti pravični upi njegovih prijateljev se niso izpolnili nikoli! Po svoji darovitosti, izobraženosti in značajnosti je zaslužil, da zasede če ne najvišjega vsaj jedno izmed prvih mest v oddelku hrvaškega pravosodja. Narodna vlada ga itak ni hotela povzdigniti in odlikovati. Meni se močno zdi, da je bil Cepulić tudi nji presvoboden, presamostalen, preiskren, preponosen. V tem, ko so plezali srednjesposobni birokrati od stopinje do stopinje k višku, ostal je veleumni Cepulić kakor prikovan na sredini službene lestvice. Njegove resnične svobodomiselnosti ni mogel omajati noben pritisk, nobena pretnja in nevarnost. V tiskarskih pravdah je spoznal iz načela vsakega zatoženca za nekrivega. Mila sodba političnih prestopkov je bila morebiti glavni razlog, da so ga zapisali novič v črne bukve. Na Reki mi je sam poštožil, kako zvesto in nadležno ga zasledujejo in opazujejo vladni in nevladni sikofanti. Te in še druge britke skušnje so mu pospešile razstroj slabotnega telesa. V kaki svobodni državi bi bil Cepulić morda prvakoval, nesrečna Hrvaška pa ni hotela ali bolje govoreč ni smela priznati in nagraditi njegovih vednosti, vrlin in zaslug za domovino. Pekočo rano mu je usekalo tudi to, da ga je zmatrala nezavisna narodna stranka nekaj časa za odpadnika, ker je v nevarnosti izgubiti službo in kruh (imel je takrat že mnogobrojno rodovino) glasoval v hrvaškem saboru s kardinalom Havlikom in konservativci. Jaz bi hvalil iz srca rad vsak dan na golih kolenih Boga, ko bi nam prestvaril slovenske uradnike v take iskrene, za svoj narod unete in čast njegovo tako hlabro in stanovitno braneče konservativce, kakor je bil hrvaški sodnik Cepulić. Z menoj se je pomenkoval kaj rad, kajti ni bil le Hrvat, ampak tudi oduševljen Slovan. Od njega sem se učil hrvaški in zvedel marsikaj mičnega in novega o razmerah trojedne kraljevine. Hrvški pismeni jezik ne dela Slovencu dosti težav, v nekoliko mesecih ga zmaga. Ali samo iz knjig se ga ne nauči; treba je praktične vaje. Za njo sem imel v kajkavskem Varaždinu malo prilike. Iz Cepulićevih ust sem slišal najčistejšo hrvaščino; poznal pa je izvrstno tudi vso narodno literaturo. Iz starih dalmatinskih in dobrovniških klasikov je citoval kdaj cele kitice in strani na pamet. O svoji domovini pa mi je tožil večkrat: Mi Hrvati smo se vzbudili prekasno, še le 1835. leta! Leto 1848. nas je zateklo v zibelki, nezrele in nepripravljene. Velika večina naše inteligencije ni bila večča ilirskemu jeziku. Izmed 900 uradnikov, ki so prišli v državno službo po najnovejšem preustroju naše deželne uprave in sodbe, zna jih morda komaj sto svoj jezik pravilno govoriti in pisati. Pomenljivo in na kvar nam je tudi „naključje“, da so tisti, ki so dobili službo na deželi in v malih mestih in trgih, malone brez izimka rodoljubni in poštteni mladiči in možje, v večja naša, že tako preveč potujčena mesta pa so prišli razven zdušnih, vse hvale vrednih uradnikov tudi mnogi, jako mnogi ljudje omahljivega in šarovitega značaja — praznoglavi gizdavci, sladkiši, lizuni, plazilci, ovađuhi in kruhorborci. Ta sodrga bi prodala svoj narod, ne zahtevaje Judeževih srebrnikov, za lulo dobrega duhana. To nečedno svojat pomnožujejo

zdaj tujci, ki ne marajo našega jezika, in tako se bodo ponemčile, morda prej nego mislimo, brez velikih zaprek in krepkih ugovorov vse naše pisarnice v Zagrebu, Varaždinu in Oseku. Narodnjaki bomo branili, kolikor in dokler se bo dalo, glavno našo svetinjo, naš materinski jezik, ali strah me je, da bo nas le manjšina, nemški in ponemčeni birokrati in domači omahljivci nas bodo preupili in nas skušali izpodriniti. Naš Zagreb je bil do nedavna dika jugoslovanska, neustrahovani tabor naše svobode in narodnosti, izvor ilirske idejalnosti in odvažnosti, zbirališče in vadnica narodnega razumništva. Pa ga pojdite gledat, kakšen je zdaj; če ste ga poznali še pred štirimi leti, boste zaplakali. Naše inteligencije Bog ni obdaril s

posvetnim blagom. Morala je prositi službe in se razkropiti po vsi deželi. Ž nje odhodom se je Zagreb prav očitno in tožno raziliril, izgubil svoj narodni značaj in pomen. Ostali so v njem ponajveč Judje, tujci, špisbirgarji in drugi taki fruges consumere nati. Res da se nahaja v Zagrebu še dandanes lepo krdelce pravih rodoljubov, ali služba jim je zvezala desno roko in skoro jim bo zamašila tudi usta. Takovo vidite je sedanje položje našega dobrega, žal, še predobrega, prezaupljivega naroda, kateremu doni na uho v zahvalo in nagrado njegovih zaslug od sovražne in prijateljske strani stoglasni, porogljivi klič: Sic vos, non vobis.“ (Dalje prihodnjič.)

Naše slike.

Lumír.

Na levi strani glavnega uhoda v češko narodno gledališče v Pragi stoji v izobočeni votlini velik, krasno izdelan kip češkega umetnika Wagnerja. Ta kip predočujemo danes svojim čitateljem. On predstavlja bajeslovnega pevca češkega, katerega se spominja

rokopis kraljedvorski v pesmi Zábój, Slavoj in Luděk z besedami: „Aj ty Zábójú pějěš jako Lumír, ký slovy i pěniem bieše pohybal Vyšehrad i vše vlasti.“ (Aj ti Zábój poješ kakor Lumír, ki je z besedami in petjem bil gibal Višegrad in vso domovino.) —b.

Pogled po slovanskem svetu.

Slovenske dežele.

Zaplena. Zadnjo številko našega lista je zaplenila c. kr. deželna vlada zaradi političnega članka: „Kje je resnica?“ — Da ne bodo naročniki prikrajšani, dodali bomo prihodnjima številka po jedno polo priloge.

Usoda slovenščine na ljubljanski realki. Našim bralcem je še znan sklep ljubljanskega mestnega zastopa, kateri je zahteval, da bi se slovenščina kot obvezni učni predmet uvela na ljubljanski realki. Kranjski deželni šolski svet, kateremu je bilo rešiti to zadevo, ni odobril sklepa ljubljanskega mestnega zastopa, češ, da so tudi profesorji realke proti uvedbi slovenščine kot obveznega učnega predmeta. Vrnjemo, da so nemčurški profesorji na realki zoper enakopravnost našega jezika in da ga ne trpe na realki, ali tem bolj bi pričakovali od deželnega šolskega sveta kranjskega, da se potegne za slovenščino kot jedini deželni jezik na Kranjskem. Toda ta kranjski deželni šolski svet, Bog mu grehe odpusti, skrbi tem pridnejše za nemške šole v Ljubljani. Ravno kar je namreč sklenil, da se ima v Ljubljani osnovati nemška čveterorazredna deška šola, katero je sem prinesel nemški „Schulverein“. Ta šolski svet je tudi potrdil vse učitelje, katere mu je priporočal dr. Weitlof, predsednik nemškega „Schulvereina“. Ta nemška šola se bode odprla na realki v pričetku novega šolskega leta — baje jako slovesno. Seveda vse se mora goditi slovesno in sijajno, kader se med Slovenci širi ponemčevanje. — Ob enem pa se bode tudi odprla še druga nemška deška in dekliška šola v Ljubljani. To bode morala oživotvoriti sama bela Ljubljana. Mestni šolski

svet skrbi za vse, da se bode pouk mogel redno pričeti že v jeseni. Kaj ne, to je za slovensko Ljubljano napredek? Koliko domoljubov, koliko zavednih in resnih pedagogov se bode moralo spet dolgo in dolgo truditi in potiti, da popravijo grozne napake, ki jih raja v slovenski Ljubljani oholo nemčurstvo!

Prožni triumvirat: Šuklje, Slanec in Poznik, sešel se je — kakor nekaj Octavianus, Antonius in Lepidus na historijskem mostu — zadnje dni v Ljubljani. Ta čudna trojica je stikala glave skupaj ter se posvetovala o prihodnosti slovenskega naroda.

Kaj so ugibali? To je najtajnejša tajnost. Niti svojih zasebnih tajnikov niso puščali k sejam, tako da je moral Slanec baje sam pisati zapisnike o usodepolnem posvetovanji.

Ljubljana se je razburila in nekaj tednov sem se govori samo o tem shodu. Dano nam je bilo pogledati malo trenutkov za kulise. Ali že v teh malih trenutkih smo se prepričali, da se je posvetovanje vršilo o tem, kako bi se odpravil baron Winkler iz dežele in kako bi se oddala njegova služba spretnejši in bolj energični moči. Znano je namreč, da baron Winkler ne uživa več milosti pri radoljskem profesorji! In zategadelj ta važni shod! Zložili so se konečno, da se ima za v kratkem izpražnjeno mesto deželnega predsednika v kronovini kranjski ministerstvu priporočati — gospod dr. Poznik, ki je ravno kar iznašel nov smodnik za Dolenjsko ter je jeden največjih diplomatov, kar jih je kdaj rodila — Poznikova rodbina.

Kaj hočemo! Udajmo se! Kar so sklenili Octavianus, Antonius in Lepidus, to je morala odobravati neizmerna rimska država. Isto take so tudi naše razmere. Ta trojica zapoveduje, mi pa se ponižno udajamo!

Šukljejana. Gospod profesor Šuklje je postavil svoje šotore v prijazni gorenjski Radoljici, kjer je že lansko leto preživel toliko cenih dni. Svoje častilce pita z različno hrano, ki pa mora biti precej neslana, ker se je krog omenjenih častilcev od lanskega leta vidno in zdatno zmanjšal! Ni torej čuda, da ja gospod Šuklje prav slabe volje! Pred vsem je naš prihodnji minister močno nezadovoljen z gospodom — čujte! — baronom Winklerjem! Njemu, energičnemu profesorju, je gospod baron premalo odločen, pre-slaboten, pretih, da še celo premalo spreten! To je najnovejši evangelij, ki ga prerok z dunajskega akademijskega gimnazija oznanja svojim vernim ovčicam. Če bo stvar tako napredovala, bomo še doživeli, da bode Šuklje za baronom Winklerjem v grob kamenje lučal.

S celim svojim sovrastvom pa preganja tudi gospoda Dragotina Kljuna, o katerem javno govori, da mu bo nekaj napravil, kar bo gospodu kanoniku presedalo vse dni njegovega življenja. Da se bode dolenjska volitev potrdila, v tem naš Deli-Šuklje niti ne dvoji. Za sé si je že pridobil Gödelja, Nabergoja in pred vsem cerkniško svetilnico, gospoda Adolfa Obreso, o katerem pripoveduje, da postane v kratkem finanjski minister in da je jedini mož, ki ima zmožnost in poklic urediti našo — valuto! Samo Dragotin Kljun mu je malo na poti! Ali temu jo boče zasoliti, — da ne bode smel niti v državni zbor. Gospod kanonik! pozor tedaj, že visi v zraku denunciacija in že kupiritorjaka notranjski Obresa in dolenjski Šuklje Pelion na Oso, da bi naskočila v bratovski zvezi vaše taborišče. Morda vas čaka ječa, ali sodnijska preiskava, ali Bog vé kaj. Toliko pa je gotovo, da meseca februarja 1886 svojega mandata več imeli ne bode, in to zategadelj ne, ker hočeta tako Adolf Obresa in Fran Šuklje. Pozor tedaj! pozor!

„Resni glasovi.“ Prožnost je porodila nov časnik, ki je pod gorenjim naslovom zagledal luč sveta v Otomarja Bamberg tiskarni. Oče temu listu je dr. Slanec; kum dr. Poznik; namen pa mu je z novega netiti že nekoliko polegli razpor. Zato pa tudi dokazuje koristi in popisuje blagoslove takih domačih preprirov: — seveda vse v zmislu onega novega narodnjaštva in rodoljubja, katerega glavni založnik je danes Otomar Bamberg. — O tem, kar novi ta list klobuštrá o postanku našega lista, ne bomo govorili, ker je preabotno in preneslano

Graški mestni zastop proti Slovanom. — Na drugem mestu pripovedujemo, kako brezozirno izganjajo Nemci ruske in avstrijske Poljake iz Poznanja in Šlezije. Naj tu omenimo, da Bismarkov vzgled ni ostal brez posnemanja pri njegovih obožavateljih v naši državi. Že pred dvema mesecema je sklenil mestni zastop glavnega mesta dežele, v kateri stanuje malodane pol milijona Slovencev —, da se ne sme v službo graškega mesta sprejeti nikdo, kdor ni rodom Nemec. Čakali smo, kaj poreče vlada na ta sklep fanatičnih graških bismarkovcev; a molčalo je graško namestništvo in molčali so časnikarski organi vladni. Učimo se iz tega sklepa in učimo se iz tega molčanja! In ta pouk naj nam bode vodilo pri našem ravnanju!

Srednje šole po slovenskih pokrajinah. Dobili smo tudi poročilo c. kr. velikega gimnazija v Novem Mestu. Na čelu mu je prof. Gustava Stangerja razprava: „Die Platonische Anamnesis“. Kar bode naše bralce posebno zanimalo, je to, koliko je bilo dijakov in kake narodnosti. Slovencev je bilo na tem gimnaziju 125, Hrvatov 1 in Nemcev 3. Potemtakem bi vsak razumni pedagog pričakoval, da je ves gimnazij bil slovenski. Toda temu ni bilo tako. Samo v I., II. in III. razredu je bila

slovenščina učni jezik za vse predmete izimši pouk v nemščini in grščini. V IV. razredu je bila slovenščina učni jezik za vse predmete razven pouka v nemščini in grščini, zemljepisja, zgodovine in računstva. Vidi se tedaj, kako se slovenščina umika počasi nemščini, tako da ji v gornjih razredih ni več sledu, kajti na gornjem gimnaziju je samo pri pouku slovenščine učni jezik; vsi drugi predmeti pa se predavajo v nemščini. Taka je torej usoda naše slovenščine na gimnaziju, kateri obiskujejo čisti Slovenci in samo 3 Nemci! Naj še omenimo, po koliko ur se je učila slovenščina v posameznih razredih. V prvih IV. razredih se je predavala slovenščina po 3, v ostalih pa po 2 uri na teden. Profesorji slovenščine so bili gospodje: P. Ladislav Hrovat, Ivan Poljanec, Rajko Nachtigall, Fran Brežnik in Rajko Perušek. Učne knjige za slovenščino so bile: Slovnica in Cvetnik Janežičev v I.—IV. razreda, Cvetnik v V.—VII. razreda; Slovnica in Berilo Miklošičevo v VII. in VIII. razredu. — Velike važnosti za učečo mladino so učiteljske in dijaške knjižnice. Žal da moramo poudariti, da si mnogo srednjih učilišč, na pr. na Koroškem ne kupuje slovenskih knjig in da v take knjižnice vse leto ne pride nobena nova knjiga slovenska, ako je baš ne podari kak domoljuben profesor. Pohvalno nam je omeniti, da temu ni tako v Novem Mestu. Učiteljska knjižnica v Novem Mestu si je kupila preteklo šolsko leto izvrstnih knjig, tudi takih, ki spadajo v slovansko znanost, a dijaški so razni pisatelji in založniki podarili dokaj znanstvenih in poučnih knjig, katere so dijakom bogati viri, iz katerih zajema mladina slovanski napredek in se tako seznanja, zlasti siromašnejša, z najnovejšimi proizvodi slovenskega slovstva. To je važno za povoljne uspehe narodne odgoje, in je samo želeti, naj bi dijaške knjižnice imele obilo radodarnih podpornikov, a dijaki naj bi radi segali po slovenskih knjigah ter se v prostih urah unemali za milo slovenščino, kateri je tako malo odmerjenega časa v šoli. Slovenski poslanci pa naj bi skrbeli, da se nam preustrojijo gimnaziji po načelih, kakeršne zahtevajo naše razmere.

K petindvajsetletnici Davorina Jenka skladbe „Naprej zastava Slave!“ — Aleksander Sandić, profesor staroslovenskega jezika in zgodovine književnosti na srbskem velikem gimnaziju v Novem Sadu piše nam, da je tudi on bil med tistimi Slovani v „Slovenskem pevskem društvu“ na Dunaji, med Slovani, kateri so uzajemno gojili slovansko petje, sklenivši pobratimstvo, katerega se gotovo še vsi radi spominjajo. V to slovansko društvo so zahajali Zarnik, Ravnikar, Tonkli, Toman in Kopač, pa tudi Leskovec. Srbe je zastopal v tem društvu Aleksander Sandić, ki je izdajal in urejal na Dunaji list „Ost und West“, in je bil petkrat obsojen in zaprt. Gibanje slovanskih domoljubov na Dunaji je opisal prof. Sandić leta 1875 v „Javoru“ (štev. 24.); ker je prezanimivo, podajemo ta spis malone v celoti častitim bralcem v naslednjih črticah.

„Okoli leta 1860.“ piše prof. A. Sandić, „bilo je na Dunaji življenje med slovansko mladino, kakeršnega še ne pomnijo Slovani. Res da še ni bilo na Dunaji ne „Zore“ (srbskega akad. društva), ne „Velebita“, ne „Triglava“,*) ali je vendar bilo življenje bujnega, svežega kakor jutrnja rosa.

Z reko Litavo se je razdelilo avstrijsko cesarstvo na dvoje. Nastali so težki dnevi za Slovane. Nemci so udarili v jedni polovici na avstrijske Slovane, a Mažarji z onkraj Litave so tlačili Slovane na Ogrskem zato, ker so se zavedali svojega imena in narodnosti. Judje, novinarji dunajski, mahali so s svojimi klepetali, zaupili so nad Slovani, zlasti nad Čehi, Slovaki in Slovenci. V svoji besnosti in prevzetnosti so dokazovali, kako so Slovaki

*) Gospod prof. A. Sandić misli menda „Slovenijo“, kajti akademsko društvo „Triglav“ ima svoj sedež v Gradcu.

izklili iz glavice čebuline, Čehe so smešili zbok njihove krone Večeslavove in leva njihovega z dvema repoma; Slovencem so nadevali grda imena: kako so revni in kukavni, pa vender sanjajo o slovenski deželi, o slovenski kraljevini „Sloveniji“.

Na Dunaji sta bila takrat dva bratca*) Slovence na vseučilišči: Simon in Davorin Jenko. Prvi je bil pesnik, a drugi glasbenik, kar je še danes, bavi se z glasbo še danes in živi o nji v Belem Gradu. Oba sta bila darovita dijaka, ali siromaka; težavno, ali pošteno sta se oba preživljala. Simon je bil učitelj Dušanu in Milici, sinu in hčeri pesnika Petra Preradovića, — Davorin, učeč se glasbe, učil je tudi druge. Škoda velika, da je Simon skoro potem umrl! — Simon Jenko je zlagal divne pesmi, a Davorin jih je uglašbal. Simon je zložil tudi to današnje, vsem Slovanom priljubljeno pesem „Naprej“. Davorin jo je uglašbal. Toda dolgo in dolgo ni se mu moglo posrečiti pogoditi pesmi podoben glas. — Nekega dne otide Davorin v „Prater“, v oni bližnji gozd dunajski. Usede se v gostilni poleg čaše piva. Vzame staro „Presse“. Uvodni članek je spet besnil proti Slovanom, zlasti proti Slovencem. Poln svete jeze na to brezozirnost in na ta novinarski boj proti Slovanom, zapusti gostilno in otide še dalje v gozd, in ko bi trenil bile so že na papirji note za pesem „Naprej“. To je bil odgovor stari „Pressi“ in s tem odgovorom je Davorin „zadavril“ stari „Pressi“; glas pesmi se je razlegal po vsem Slovanskem in se razlega še danes.

* * *

Nekega lepega večera so se sešli Slovani v gostilni „Pri situ“ na Vidnu. Davorin Jenko je zbral okrog sebe pevsko družbico, z večine svoje rojake Slovence. V tem društvu je bilo udov, ki so danes slavni možje med Slovenci. Glej, omenjenega večera je pela družbica pesmi slovanske. Mahoma po krajšem odmoru zagrmí pesem kakor grom, zabučí kakor trombe glas:

„Naprej zastava Slave!
Na boj junaška kri;
Za blagor očetnjave
Naj puška govori!“

Ploskanju in odobravanju, radosti in naidušenosti ni bilo ne konca ne kraja. Pesem se je priljubila od tega časa kakor malokatera po vsem Slovanstvu. To je bil diven večer; nikoli ga ne bodem pozabil; in ako premišljam o usodi slovanski, vprašam samega sebe: Ali bode kdaj prišel čas, da bode ta pesem na bojišči vseh slovanska budnica, in bode li zbrala kdaj okrog jednega ognjišča vse Slovane? Ali bode kdaj?

Rudolfinum v Ljubljani. Vsa dela te monumentalne zgrade bodo skoro končana, a muzej iz starega poslopja v njo premeščen. Zgrado, katera je delo slovenskih rok, bodeta okrasila s svojimi umetninami naša slavna rojaka brata Šubica. Starejši, Janez Šubic, ki je zdaj v Kaiserslauternu na Bavarskem, izdeluje veliko sliko za plafond v veži, a mlajši, Jurij Šubic, je poslal iz Pariza štiri slike za obok nad glavnimi stopnicami. Slike so dva metra visoke in jeden meter široke. Naš umetnik pa je že sam prišel v Ljubljano, da izdela nekatere slike. Pač ponosni smemo biti, da imamo take rojake.

Antropološki shod je bil letos od 19. do 21. p. m. v Celovci. Slovence je zastopal naš rojak Alfonz Müllner, ki je predaval „O lobanji, najdeni pri sv. Florijanu na Gorenjem Avstrijskem“; knez Ernest Windischgrätz pa je poročal „O najdbah na Vačah in v Šmihelu na Kranjskem“.

Profesor dr. vitez Miklošič je dobil o umirovljenji red železne krone druge vrste.

**) Gospodu profesorju menda ni bilo znano, da pesnik Simon in skladatelj Davorin nista bila brata Opom. uredn.

Krajcarska podružnica „Narodnega Doma“ prav krepko napreduje, kajti razposlala je že poverjeniških knjižic za 50.000 udov. Posebno pohvalno nam je omeniti mesta Kranja, v katerem se plačuje blizu 3000 mesečnih krajcarskih doneskov. Trdno smo prepričani, da dobimo v kratkem tudi iz drugih slovenskih mest in trgov jednako veselih vesti ter da ne bode hotelo zaostati nobeno slovensko mesto ali trg v izpolnjevanji svojih narodnih dolžnosti. Novi pa pozivamo vse zavedne narodnjake, da nas podpirajo s tem, da se mnogobrojno oglašajo poverjeniki podružnice. Nikar naj se nikdo ne zanaša na drugega ter naj se le brzo oglasi, kajti več ko je poverjenikov, toliko lepši bode uspeh, toliko hitreje bode dosežen naš lepi namen. V spodbudo naj nam bodo Slovenci, živeči v tujini, kateri so se oglašili na prvi oklic kot poverjeniki za Dunaj, Reko, Lienc na Tirolskem, Ljubno itd., ter v posnemanje naj nam bodo slovenski delavci v Seegrabenju na Zgornjem Štirkem, ki plačujejo nad 100 mesečnih doneskov, katere si pritrjujejo od teško zaslužene dnine.

Kakor smo ravnokar poročali, je zanimanje med občinstvom jako živo in knjižice za nabiranje doneskov za „Narodni Dom“ se pridno razpošiljajo. Oglašilo se je mnogo poverjenikov, kateri nas podpirajo pri tem podjetju ter nabirajo male krajcarske doneske pri svojih znancih in prijateljih. Res je, da se po ti poti veliko nabira, in v teku nekaj let dobimo potrebno vsoto za zgradbo „Narodnega Doma“. Tako so ravnali vsi narodi, kateri so s svojimi močmi hoteli doseči kak naroden namen. Toda povsod se je tudi čulo o večjih vsotah, katere so narodni voditelji, veljavni in imoviti narodnjaki radovoljno polagali na oltar domovine. Zakaj bi se tudi pri nas to ne moglo zgoditi. Sicer ni toliko kapitala v narodnih rokah, da bi kakor naši bratje Čehi in Hrvati nabirali po tisočakah, vender lahko z manjšimi vsotami pričnemo. Recimo, da je tisoč imovitih rodoljubov na Slovenskem. Od teh si gotovo sleherni more kupiti celo knjižico z jedenkrajcarskimi doneski, oziroma plačal bi za jedno leto 12 gld. Vsota bi iznašala na leto 12.000 goldinarjev, katera bi se po ti poti nabrala, in prepričani smo, da bi nihče od vseh teh tisoč imovitih rodoljubov ne občutil zaradi tega nikake oskudice. Ko se je sprožila misel „Narodnega Doma“ v Ljubljani, oglasilo se je mnogo rodoljubov, kateri so radovoljno donasili po 5 gld., po 3 gld. na mesec. Zaspala je pa ta lepa ideja in poteklo je že leto dni, ko so ti doneski izostali. Zakaj? Gotovo ne, ker niso dotičniki mogli uplačevati, nego zaradi mlačnosti do tega narodnega podjetja. Toda vse se še lahko popravi, poravna. Pot, po kateri odpada vsako poverjenišvo, vsako pošamično mesečno nabiranje, ter ob jednom sigurni kontrola je ta, da se dotični rodoljubi blagovolijo oglasiti potom dopisnic, da žele jedno celo knjižico s krajcarskimi doneski, oziroma da plačajo 1 gld. na mesec. Pošlje se jim potem knjižica, za katero se plača na jedenkrat 12 gld. za celo leto; gotovo za imovite rodoljube ne preveč. Kdor pa hoče kaj več žrtvovati, svobodno mu, ter se bo zahvalno vsprejelo. Tedaj imoviti rodoljubi, žrtvujte 12 gld. na leto, saj pridejo komaj 3 kr. na dan, in pripomogli bode našemu narodnemu podjetju, „Narodnemu Domu“ z izdatno vsoto. Prosim Vas, oglašajte se pri podpisani podružnici, kajti „bis dat, qui cito dat“.

Torej na delo, rojaki! Oglašajte se takoj za poverjenike in zahtevajte poverjeniških knjižic z jedenkrajcarskimi ali pa desetkrajcarskimi markami pod naslovom:

„Krajcarska podružnica „Narodnega Doma“

(Dr. Jos. Starč)

v Ljubljani.

Ostali slovanski svet.

Pogled na srbskohrvaško književnost.

„Burzanci“ je naslov romanu iz hrvaškega življenja, ki ga je izdal Gjuro Deželić, urednik „Obćinara“ (Zagreb, K. Albrecht 1885, cena 80 kr.) Gj. Deželić je uredoval nekdaj leposlovni list „Dragoljub“, v katerem je priobčil jako zanimiv zgodovinski roman iz zagrebske preteklosti: „Medvjedgradski duh“.

„Istina“, list za bogoslovne nauke in pastirsko-praktične potrebe pravoslavne srbskega duhovništva, bode jel izhajati meseca oktobra t. l. v Zadru. List ta sta zasnovala vladiki zaderski in kotorski s svojim duhovništvom. Izhajal bode vsak mesec. Letna cena 3 gld.

„Hrvatska omladina“, list zabavi i pouci, začel je izhajati v Zagrebu. Ureja ga Josip Milaković. Je mesečnik. Cena na leto 3 gld. Za dijake 2 gld. Kakor se vidi, je to leposloven list, namenjen mladini.

„Plemičko gnezdo.“ Roman Ivana Turgenjeva. Beli Grad. Tiskala „Zadruga štamparskih radnika“. 1885. Založila knjigarna V. Valožića. 12°. Str. 199. Cena 1½ dinar.

Slovaki so zopet jedenkrat spravili Mažarje v strah in srd. V dan 5. p. m. je namreč sklicalo žensko dobrodelno društvo „Živena“ v Turčanskem Sv. Martinu svoj redni občni zbor. — „Živena“, dasi ima ves drug namen, nego ga je imela bivša „Slovenska Matica“, nadošča jo vendar nekako od tedaj, odkar jo je mažarska vlada razpustila ter si osvojila njeno imetje. Kakor so nekdaj bili dnevi občnih zborov „Slovenske Matice“ nekak narodni praznik za Turčanski Sv. Martin, tako so sedaj občni zbori „Živene“. V te dneve se zbirajo namreč redki rodoljubi slovaški iz bližnjih in daljnjih županij: iz turške in nitranske, oravske in trenčinske, lptovske in kotske, zvolenske in novograške, spiške, šariške in gémerske v neznamenem mesteci Sv. Martinu, v katerem je osredotočeno duševno življenje slovaškega naroda. To se ve, da ljubeznivi Mažarji takih shodov, za katere vedó, da se mora narodna zavest potlačenega naroda slovaškega vzbujati in utrjevati, ne trpé radi. Zato stika državna oblast, če bi ne bilo mogoče najti uzroka, da bi se napravila „Živeni“ taka usoda, kakor se je „Slovenski Matici“ in slovaškim gimnazijem. Podžupan si je res dal predložiti že vse društvene knjige in zapisnike ter je pregledaval v njih, če bi se ne moglo najti kaj takega, kar bi vladi vsaj navidezno dalo pravico postopati strogo proti temu dobrodelnemu zavodu. Za sedaj ni se našlo ničesar. Mi smo prepričani, da se tudi v prihodnje ne bode dogodilo v celem poslovanji „Živeninem“ ničesar, kar bi bilo v protivju z veljavnimi državnimi zakoni; isto tako pa smo tudi prepričani, da je — ako je prisojeno Mažarjem še nekoliko let gospodovati — ne čaka nič drugega kakor „Matice“ in da Mažarji za izvedbo svojega namena čakajo le tako dolgo, dokler si bode „Živena“ nabrala kakošen fond, da jej ga potem zaplenijo. Da je to nasilno, nezakonito, da je razbojniško, to „viteški“ narod mažarski prav nič ne briga; za vse proteste bodo se zmenili toliko, kakor se zmeni turški paša za jok krščana — gjaura, kateremu je konfiskoval poslednji njegov imetek. — A da se vrnemo k prejšnjemu svojemu poročilu, povedati nam je, da je bil letošnji občni zbor „Živenin“ izredno zanimiv še posebno zato, ker se ga je udeležilo več čeških pisateljev in rodoljubov. Ni nam treba poudarjati, da so bili ti češki gostje sprejeti s posebno naidušenostjo in pristrčno gostoljubnostjo; a tudi tega ne, da je mažarska vlada na vsak vogal — dà v vsako hišo — postavila svojega detektiva, da bi zvedela, kake grozne „panslavske“ zarote se bodo kovale. — Res obžalovanja vredni so Mažarji. Oni dobro

vedo, da se bode pod poslopjem, katero so si postavili na razvalinah tujih pravic, na podrtinah tuje sreče, vzdignil prej ali slej grozni podkop, in od tod ta nervoznost, katera se neprenehoma opazuje v javnem življenju naroda čikošev in betjarjev.

Naj še omenimo, da so sklenili slovaški rodoljubi osnovati knjigarno in založniško družbo, katera bode izdajala knjige.

Gospod Platon Andrejevič Kulakovski, profesor na varšavskem vseučilišču, mudil se je nekoliko dni na svojem potovanju v Ljubljani. Gospod profesor je med ostalim spisal razpravo o uzajemnem slovanskem jeziku.

Nemška strpljivost. Pruska vlada je nedavno izdala ukaz, da se morajo iz Poznanjske in Šlezije izseliti vsi Poljaki, ki so ruski podložniki. Ko se je v državnem zboru zaradi tega barbarstva čulo očitjanje ne le s poljske strani, temveč tudi od nekaterih Nemcev, v katerih še ni popolnoma zamrlo človekoljubje, odgovorila je Bismarkova vlada hladno, da je to zaukazala zato, ker so jej Poljaki kot Slovani na poti in ker ima s svojimi podložniki poljske narodnosti mnogo trdega dela, da jih ponemči. Zato pa — tako se je glasil vladin odgovor — ne sme dopuščati, da bi ti dobivali še podporo izza granice. In prisilno izseljevanje ruskih Poljakov se je začelo od tedaj vršiti z ono brezozirnostjo, s katero so Nemci od nekdaj postopali proti Slovanom. Mnogi Poljak, ki si je na Pruskem pridobil imetek, ustanovil si rodbino in s tem stopil s pruskimi podložniki v sorodstvo, moral je nanagloma zapustiti torišče svoje delavnosti, mesto svoje sreče in se vrniti na Rusko, da se tam začne z novega truditi. Sedaj je pa pruska vlada začela celo izganjati proste poljske delavce iz Galicije, kateri zahajajo na delo v Gorenjo Šlezijo. To je res humanost, kakeršne so zmogni le Nemci in morebiti poleg njih še — Mažarji.

Najnovejše delo Miklošičeve je: „Slovar šestih slovanskih jezikov: ruskega s staroslovenskim, bolgarskega, srbskega, češkega. in poljskega.“ Popolni naslov mu je: „Dictionnaire abrégé de six langues slaves (russe, vieux-slave, bulgare, serbe, tchèque et polonais) ainsi que et français et allemand, rédigé sous les auspices de Son Altesse Impériale le Prince Pierre d' Oldenbourg, par le professeur f. Miklosich. Petersbourg et Moscou. Librairie de la Société M. O. Wolff, Vienne, Guillaume Braumüller 1885. 8°. Str. 955. — Ta slovar prve veličine je spisaval Miklošič že več let po naročilu Nj. imperatorskega visočestva princa Petra Georgijeviča oldenburskega, kateri je naprosil našega rojaka, da mu sestavi slovar, v katerem bode zastopano besedno bogastvo vsaj nekaterih jezikov slovanskih, kateri so po številu večji in potemtakem odločujoči faktorji v svetovni zgodovini. Slovar je sestavljen tako le. V prvem redu so besede ruske in tiste staroslovenske, katere se še danes nahajajo v ruščini, v drugem redu so bolgarske (tiskane z novim pravopisom, kateri je Miklošič po Vukovem predlogu ustrojil za Bolgarje), v tretjem so srbske, v četrtem češke, v petem poljske, v šestem francoske, a v sedmem nemške. V slovar ni vzeto vse besedno blago, temveč besede so leksikalno razvrščene med seboj. A za tako razvrščenje in proučevanje, katero je od ne male vrednosti, je ta knjiga prvi zbornik naučnega gradiva. To je tudi njena korist, dasi jo bode lahko rabil vsakdo za praktične potrebe, za katere se navadno iščejo slovarji. Pri tem velikem delu so pomagali prof. Miklošiču znani učenjaki: V. Nikoljski, Stojan Novaković, A. Matzenauer in A. Brückner.

Razne novice.

Usoda Slovenca v Zagrebu. O nekem rojaku našem, ki se je bil posvetil duhovskemu stanu, pripovedovale so se zadnji čas različne pravljice. Jedni so pravili, da je bil zadnji čas frančiškan v Zagrebu, goreče udan svojemu poklicu in pobožno izpolnjujoč dolžnosti svoje. Živel je neki mirno in zadovoljno v svoji celici, ne želeč nikake prostosti. Iz srca je ljubil samostanskega svojega predstojnika. Toda ta je umrl in tožnemu franjevcu je postala celica pretesna; ni mogel več živeti v zidovji, kjer je izgubil svojega prijatelja. Sklenil je tedaj zapustiti samostan, ločiti se popolnoma od sveta, od ljudi in si izbrati kak kos sveta, kjer naj bi živel sam. Odločil se je tedaj postati puščavnik ali samotar. In res v samostanu so ga pogrešali ne vedoč, kam je izginil. V tem času pa so si jeli pripovedovati ljudje čudne pravljice o nekem puščavniku, ki živi na Medvedgradu blizu Zagreba. Govorili so, da ga le malokdo vidi in da se v obče ne pokaže nobenemu človeku. Nastanil se je neki v ruševinah starega Medvedgrada, kjer ne živi že dolgo let nobena živa duša več. Nekteri kmetje so ga baje videli, ali kakšen je vender ta puščavnik, tega ni mogel nihče povedati. Puščavnik je postal neka bajeslovna oseba, katere so se ljudje bali in jo zaradi strahu pustili v miru. Da je to istina, priča nam to, da je neki novinar v Zagrebu bil toliko pogumen poiskati stan puščavnikov. Da ne bi hodil sam v gozd, povabil je s seboj nekatere kmete, kateri pa ga niso hoteli spremiti, in tako je moral naš novinar sam iti v gozd. Prišedši do ruševin Medvedgrada, mahnil jo je naprej v dvorišče. Toda tukaj še ni zapazil sledu, da bi ondu stanovalo kako božje bitje. Ali glej! Malo dalje pri zidu zagleda oltar, ki ga je naredila človeška roka. Ogleda si ga bliže in se prepriča, da tu stanuje človek, kateri je zapustil svet in posvetni hrup ter sklenil tukaj pozabljen čakati večera svojega življenja. Malce na strani je bila vreča, napolnjena z listjem, katera mu je bila za to, da je na nji klečal. Vidi se, da mu je bilo ljubše in prijetnejše klečati na mehki vreči, kakor pa na kakem trdem kamenu. Na oltarji sta bila dva svečnika, med njima križ. Tu so bile knjige, čislo, mrtvaška glava, iz lesa rezljana; molitvenik je imel napis „Fr. Carolus Pelko“. Na lističi papirja je bilo zapisano, naj mu ljudje vse te predmete puste v miru, ker so lastnina moža, ki je svoje življenje posvetil Bogu in je sklenil samotariti na Medvedgradu. Med drugimi stvarmi nahajajo se tudi fotografije, dva lonca, britev, čevlji, perilo, torej vse, kar potrebuje človek za prijetno življenje. In kdo je ta puščavnik, ni se še danes zvedelo. Na oltarji je novinar našel tudi pismo, ki ga je dobil puščavnik iz Novega Mesta. Naslov se glasi: „Gosp. Dragotin Pelko, frančiškan v Zagrebu.“ V Novem Mestu ga tedaj že kdo pozna, ki bi morda znal kaj več povedati o tem človeku. Zdaj ga že nekaj časa ni videl nihče, in misli se, da se je morda izgubil kje v gozdu, ali da je revež umrl od lakote. Dotični novinar ni o njem zvedel nič več; samo toliko nam še poroča, ko je stal pri oltarji in pregledaval puščavnikov oltar, da je prišlo gledat nekoliko Zagorcev, ki so, zapazivši ga, kar obstali misleč, da vidijo puščavnika.

Mis Cleveland, sestra presednika združenih držav, živi zdaj v Novem Jorku, kjer je izdala knjigo: „Politični in moralni nauki.“ Nekteri je ne cene posebno, drugi pa ji vender ne odrekajo pisateljske sposobnosti. Kratko ali je knjiga dobra ali ne, dovolj je, da je pisateljica sestra predsednika, in že zarad tega je radovednost občinstva tolika, da se je v prvi mah prva izdaja koj razpečala. Do 5000 iztisov se je popoldne poslalo v Breton, Filadelfijo in Washington, a v Novem Jorku se je v prvem trenutku prodalo 4000 iztisov. Zdaj je že izšla sedma izdaja! Vidi se, da pisateljica ne bode imela škode, in vsak pisatelj bi bil gotovo vesel, ako bi imel vsaj deseti del njene sreče. Založnik je v svoji prodajalnici razstavil njeno knjigo in je podpisal te le besede: „Od lady Bele hiše.“ Ko je njen zastopnik zvedel za to, zahteval je od založnika, da je moral odstraniti ta oglas. Dozdeva se, da je nežna pisateljica tako skromna, da ne potrebuje nobene reklame.

V Avstriji se zaigra v loterijah 20 milijonov na leto. Toda še več nego pri nas odnašajo Italijani denarja v loterije. V Italiji se uložijo na leto 234 milijonov, v Avstriji pa samo 113 milijonov na leto.

Zanimivo je zvedeti, koliko državnih dolgov imajo najpoglavnejše države v Evropi.

Francija ima dolga	24.000.000.000	frankov.
Angleška „ „	19.000.000.000	„
Rusija „ „	15.000.000.000	„
Avstroogrška „ „	12.600.000.000	„
Španija „ „	12.600.000.000	„
Italija „ „	11.900.000.000	„
Nemčija „ „	7.900.000.000	„

Vojnih troškov ima:

Rusija	1.162.167.188	frankov.
Francija	850.269.821	„
Angleška	792.054.866	„
Nemčija	570.332.215	„
Avstroogrška	338.139.416	„
Italija	303.201.306	„
Španij	157.360.853	„

Najstarejši vladar na svetu, Abdul Munin, sultan na otoku Borneji, umrl je te dni v svojem stoinštirinajstem letu! Na prestolu je sedel trideset let, bil je evropski izobražen in je poleg holandskega jezika govoril angleški in nekoliko španski.

Na površji solnce se prikazuje od nekoliko dni ogromne pege. Največja je, kakor je površno izračunjeno, široka 6000 do 7000 geografskih milj; to je tedaj površina, na kateri bi moglo stati vspeored 50 zemeljskih krogelj.

Listnica uredništva :

G. T. M. v B.: Vaš spisek bomo porabili za prihodnjo številko.

„Slovan“ izhaja 1. in 15. dan vsakega meseca. Cena mu je za unanje naročnike za vsé leto 4 gld. 60 kr., za polu leta 2 gld. 30 kr. in za četrt leta 1 gld. 15 kr.; za ljubljanske: za vse leto 4 gld., za polu leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld.; za dijake pa: 3 gld. 60 kr. — Posamične številke se prodajajo po 20 kr. — Naročnina, reklamacije in inserati naj se pošiljajo upravnistvu, dopisi pa urednistvu na Kongresnem trgu štev. 7. Nefrankovani dopisi se ne sprejemajo in rokopisi ne vračajo. — Za inserate se plačuje za navadno dvo-stopno vrsto, če se tiska jedenkrat 8 kr., če se tiska dvakrat 7 kr., če se tiska trikrat 6 kr., če se pa tiska večkrat, po dogovoru.

Tisk „Narodne Tiskarne“. — Izdajatelja in lastnika: Ivan Hribar in dr. Ivan Tavčar. — Urednik: Anton Trstenjak.